

FARAGÓ-M. JUDIT

A környezet védelme büntetőjogi eszközökkel?

Válaszkeresés egy jogeset kapcsán

I. A témaválasztás indokolása

Témaválasztásomat nagymértékben befolyásolta az a körülmény, hogy gyakorló ügyvédként volt alkalmam védőként közreműködni egy olyan ügyben, amelyben a büntetőjogon kívül számos más kapcsolódó jogterület, joganyag megismerése vált szükségessé, és amelyekben elmélyedve egyre több kérdés merült fel bennem – már nem csak gyakorló ügyvédként, hanem oktatóként és a környezetéért felelősséget érző emberként is.

Bár az ügyben már jogerős ítélet született, ez esetben vissza-visszatérnek a korábban is felvetett kérdések, hiszen a környezetvédelem mindennapjaink egyik legaktuálisabb és talán legsürgetőbb feladata.

II. Jogszabályi háttér

A 2012. január 1. napján hatályba lépő Magyarország Alaptörvényének XXI. cikke¹ is alkotmányos alapjogként rögzíti az egészséges környezethez való jogunkat. Ezen állami kötelezettségvállalás már korábban is alkotmányos garanciákkal bírt, szerteágazó, sokrétű jogszabályi és szervezeti rendszerrel biztosított.

A környezet- és természetvédelmi feladatok ellátásában rész vállalnak a különböző hatóságok, földhivatalok, települési önkormányzati jegyzők, de részt vesznek a környezetvédelmi érdekek érvényesítésében az állami szervek, Országgyűlés, Alkotmánybíróság, önkormányzatok, ügyészségek, bíróságok is.

Ezen szervezetek tevékenységének és feladatrendszerének részletes szabályait több jogszabály, általában törvényi szintű rendelkezések tartalmazzák.

---

¹ Magyarország Alaptörvénye XXI. cikk (1) Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

A teljesség igénye nélkül, de szem előtt tartva azt a tényt, hogy ezen törvények háttérnormái a keretdiszpozícióként értékelhető büntető jogszabályoknak, soroljuk ide

- az 1995. év LIII. törvényt a környezet védelmének általános szabályairól (a továbbiakban: Kvt.),
- az 1996. évi LIII. törvényt a természet védelméről (a továbbiakban: Tvt.),
- a 2000. évi XLIII. törvényt a hulladékgazdálkodásról (a továbbiakban: Hgt.).

Az 1987. évi Btk. már hatálybalépésekor is tartalmazott környezet- és természetkárosítást büntető törvényi tényállásokat. Az 1996. évi LII. tv. új törvényi tényállást iktatott be a *környezetre veszélyes hulladék jogellenes elhelyezését*.

Az új tényállás beiktatásának indoka szerint „A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. tv. elfogadása az első lépés volt a környezetvédelmi jogunk korszerűsítése, hatékonyabbá tétele érdekében. Figyelemmel arra, hogy e törvény nagyrészt keretjogszabály, amelynek az alkalmazásához szükséges a végrehajtási rendeletek megalkotása is, a büntetőjog által is védendő környezetvédelmi jogi normák körét csak e végrehajtási szabályok megalkotása után lehet meghatározni.

Ugyanakkor megállapítható, hogy a Btk. jelenlegi szabályai elégtelenek és nem, vagy csak nehezen alkalmazhatóak a gyakorlatban.”²

A fenti jogszabály-módosítással beiktatott Btk. 281/A. §-t, a 2005. évi XCI. törvény alapján 2005. szeptember 1. napjától hatályos hulladékgazdálkodás rendjének megsértése váltotta fel, jelentősen kibővítve ezzel a korábbi büntetőjogi védelem határait. Több szakember egybehangzó véleménye szerint ezen törvénymódosítás legfőbb erénye, hogy „az érintett terület átfogó újraszabályozásáról beszélhetünk.”³

A törvénymódosítás indokai között elsősorban az a körülmény szerepelt, hogy a módosítással érintett törvényi tényállásokat, keretdiszpozíciókat kitöltő jogszabályok az azt megelőző tíz évben jelentősen módosultak, vagy az uniós csatlakozás folytán újak születtek.

Másodsorban a gyakorlatban felmerült értelmezési nehézségek kiküszöbölése is indokoltá tette az újraszabályozást. Külön kiemelve azt, hogy a jogellenesen hulladékot elhelyezőkkel szemben indokolt a szigorúbb büntetőjogi szankciók alkalmazása, a korábbi bonyolult feltételrendszer egyszerűsítésével várhatóan több büntetőeljárás kezdeményezhető.

Tényként volt megállapítható, hogy a környezetre veszélyes hulladék elhelyezése miatt csekély számú büntetőeljárás indult, melynek okát a törvényalkotó nem a jogkövető magatartások számának növekedésével, hanem a büntetőjogi norma- és feltételrendszer bonyolultságával magyarázta.

„Egy büntető törvényi tényállás szigorítása nemcsak a büntetési tétel megemelésével érhető el. Ha a tényállás hatálya alá tartozó cselekmények köre bővül, azaz további, korábban nem büntetett cselekmények is kriminalizálódnak, azzal szintén szigorítás következik be. A törvény tehát a szigorúbb fellépés lehetőségét teremti meg az egyszerűbb normaszöveggel, valamint a cselekmények körének kiszélesítésével.”⁴

² Az 1978. évi IV. tv. módosításáról szóló 1996. évi LII. tv. indokolása. *Általános Indokolás*

³ BARTHA MÁRTON – VARGA ERZSÉBET: *Ügyészségi tevékenység a környezetvédelemben*. Rendészeti Szemle 2009/1, 33–41. p.

III. Törvényi tényállás

Jelen írás keretei között a fent tárgyalt törvényi tényállás elemzésére nem vállalkozom, azt nem tekintem feladatomnak. A törvényi tényállás ismertetését is csak azért látom szükségesnek, hogy az alább tárgyalt konkrét történeti tényállás elemzését ezzel is elősegítsem az olvasó számára.

A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése

281/A. § (1) Aki

a) arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen hulladékot elhelyez,

b) engedély nélkül, vagy az engedély kereteit túllépve hulladékkezelési tevékenységet, illetve hulladékkal más jogellenes tevékenységet végez, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az első bekezdésben meghatározott bűncselekményt a hulladékgazdálkodásról szóló törvény szerinti veszélyes hulladéokra követik el.

(3) Aki a bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt az (1) bekezdés esetén egy évig terjedő szabadságvesztéssel, a (2) bekezdés esetén két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában

a) hulladék: mindaz, amit a hulladékgazdálkodásról szóló törvény hulladéknak minősít, amennyiben alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő, vagy azok összetevői

b) hulladékkezelési tevékenység: a hulladéknak a hulladékgazdálkodásról szóló törvényben meghatározott gyűjtése, begyűjtése, szállítása – ideértve az országba történő behozatalt, kivitelt, valamint az ország területén történő átvitelt-, előkezelése, tárolása, hasznosítása, ártalmatlanítása.

IV. Történeti tényállás

A sz-i városi bíróság ítéletében megállapította, hogy a vádlott bűnös a Btk. 281/A §(1) b) pontjába ütköző hulladékgazdálkodás rendjének megsértése büntetésében, amelyet a Btk. 12.§ (2) bekezdése alapján folytatólagosan követett el és ezért 350 napi tétel pénzbüntetésre ítélte, a pénzbüntetés egy napi tételének összegét 1000 forintban állapította meg.

A bíróság a lefolytatott bizonyítási eljárás során az alábbi tényállást állapította meg:

A vádlott egyetemi végzettségű, fizikus diplomát szerzett, eseti jelleggel környezetvédelmi szakértői tevékenységet végez. Az eljárás környezetvédelmi hatóság feljelentése alapján indult.

A vádlott 1997. június 25. napjától az Sz. Szolg. Kft ügyvezetője, jelenleg is. A Társaság kezelője egy hulladékégető műnek.

A vádlott által képviselt Kft. az illetékes Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség 2005. január 10. napján kelt engedélye folytán jogosult volt a kezelésében lévő hulladékégető műben a veszélyes és nem veszélyes hulladékok égetés-

sel történő ártalmatlanítására, pontforrás működtetésére, valamint arra, hogy a szennyvizet a közcatornába bocsássa. A felügyelőség határozata 2005. június 30. napjáig volt érvényben.

A vádlott által képviselt Kft. 2005. június 22. napján kérelmet nyújtott be a Felügyelőséghez a fent írt tevékenység 2005. december 31. napjáig történő engedélyezése érdekében. Az előzetes egyeztetéseket követően a Felügyelőség 2005. július 15. napján kelt határozatával engedélyezte, hogy a Kft. a hulladékégető műben veszélyes és nem veszélyes hulladékot begyűjtsön és tároljon. Az engedély a hulladéknak égetéssel történő ártalmatlanítására nem terjedt ki. Ezt a jogerős határozatot a vádlott 2005. július 15. napján vette át.

Fent írtak ellenére a vádlott 2005. július 1. napjától rendszeresen adott utasítást a Kft. ezzel foglalkozó alkalmazottainak arra, hogy az égetőművet hetente üzembe helyezzék és hulladékot égessenek el a berendezésben. A hulladékégető mű 2005. szeptember 2. és december 4. napja között összesen 15 alkalommal került üzembehelyezésre, mely alkalmak közül több, utólag pontosan meg nem állapítható esetben a vádlott utasítására hulladékok (papír, karton csomagolási hulladék, műanyag csomagolási hulladék, fa csomagolási hulladék, fa raklapok, törőkéndők, védőruházat, munkaruhák, munkacipők, klumpák, textíliák) égetéssel történő ártalmatlanítására került sor.

A nyomozó hatóság az ügyben igazságügyi környezetvédelmi szakértőt rendelt ki, az alábbi kérdésekben:

1) Az égetőműben a vádbeli időszakban elégetett anyagok a Btk. 281/A § (4) bekezdés a) pontjában meghatározott „hulladék” fogalmába beletartoznak-e?

2) Az elégetett anyagok között volt-e veszélyes hulladék?

3) Az égetőműben a vádbeli időszakban történt égetés a Btk. 281/A § (4) bekezdés b) pontja szerinti „hulladékkezelési tevékenységnek” minősül-e?

4) Az informatikus szakértő által az égető-berendezést vezérlő számítógépről letöltött és CD lemezekre a szakértő rendelkezésére bocsátott adatok alapján határozza meg, hogy a vádbeli időszakban a hulladékégető berendezés mely napokon és milyen időtartamban égetett anyagokat.

A vádirat, illetőleg a későbbiek során az ítélet is elsősorban a szakértő válaszaira alapította a vádlott bűnösségét, aki szakvéleményében az alábbi megállapításokat tette.

1) A fent felsorolt anyagok a Btk. 281/A § (4) bekezdés a) pontjában meghatározott „hulladék” fogalmába beletartoznak.

2) Az elégetett anyagok között veszélyes hulladék jelenléte nem volt megállapítható.

3) A vádbeli időszakban az égetőműben történt égetés a 281/A § (4) bekezdés b) pontja szerinti „hulladékkezelési tevékenységnek” minősül.

4) A vádbeli időszakban a hulladékégető berendezés nem üzemelt folyamatosan, de egyértelműen megállapítható, hogy legalább 15 alkalommal szilárd anyag beadagolással történt a felfűtés.

A tárgyalási szakban a védő indítványozta az Országos KTV Főfelügyelőség megkeresését is, állásfoglalás végett, hogy a vádbeli időszakban a Kft. a rendelkezésére álló engedélyek alapján jogosult volt-e hulladékkezelési tevékenységet végezni, illetve saját tevékenységi körében keletkezett selejtezett anyagok égetéssel történő ártalmatlanítására.

A megkeresett hatóság válaszában az első fokon eljáró – egyébként feljelentő – felügyelőség megkeresését javasolta, megjegyezve, hogy a hulladék-égetéssel történő

ártalmatlanításra vonatkozó hulladékkezelési engedély szükséges ahhoz, hogy a vádlott által képviselt Kft. égetési tevékenységet folytasson.

A városi bíróság a fenti bizonyítékok, valamint a Kft. alkalmazottai és az illetékes, egyben feljelentő felügyelőség alkalmazottainak tanúvallomásai alapján aggálytalannak ítélte és megállapította a vádlott bűnösségét.

A vádlott és védője fellebbezést jelentett be az ítélettel szemben a vádlott felmentése érdekében. A fellebbezés szerint az első fokú bíróság ítélete megalapozatlan, mert az első fokú bíróság a megállapított tényekről további tényekre helytelenül következtetett, a tényállás téves megállapításával téves következtetést vont le a vádlott bűnösségére nézve.

A védelemnek fellebbezésben kifejtett álláspontja három kérdéskört tárgyalt, ezzel három problémakört vetett fel, rávilágítva arra, hogy téves ténybeli következtetések útján jutott el az első fokú bíróság a vádlott bűnösségének megállapításához.

a) A tényállás tisztázása körében az első fokú bíróság elsődleges feladata annak eldöntése, hogy a vádbeli időszakban a Kft. milyen engedélyekkel rendelkezett, és ezen engedélyek birtokában milyen tevékenységek végzésére volt jogosult. A Btk. 281/A § (1) bekezdés b) pontja csak az engedély nélküli, vagy az engedély kereteit túllépve végzett hulladékkezelési tevékenységet rendeli büntetni.

E körben az első fokú bíróságnak elsősorban nem a feljelentő felügyelőség alkalmazottainak tanúvallomására, hanem – a tényekre – csatolt hatósági engedélyekre kell támaszkodnia és megállapításokat tennie. Hiszen így nem zárható ki az, hogy egy helytelen jogszabály értelmezésen alapuló gyakorlatot követő feljelentő, helytelen tájékoztatására alapozva dönt a bíróság azon lényeges kérdésben, hogy a vádbeli cselekmény tényállásszerű, vagy sem.

b) Amennyiben elfogadnánk is az első fokú bíróság azon álláspontját, hogy az égetőmű nem rendelkezett a törvényi tényállásban rögzített tevékenység végzéséhez szükséges engedéllyel, tisztázandó, hogy a vádbeli cselekmények tényállásszerűek-e, „hulladékgazdálkodási” tevékenységnek minősülnek-e?

A Bt. 281/A.§ (4) bekezdése az értelmező rendelkezések körében csak visszautal a Hgt. 3.§ h) pontjára, mely meghatározza a hulladékgazdálkodás fogalmát, és amely helyesen csak a g) pont szerinti hulladékkezelő fogalmának egybevetésével értelmezhető helyesen.

Hulladékkezelő az, aki gazdálkodási tevékenysége körében a hulladék birtokosától átveszi, kezeli a hulladékot. Vádbeli esetben ez nyilvánvalóan nem történt meg, hiszen a védelem álláspontja szerint a rendelkezésre álló adatok alapján egyértelműen megállapítható volt, hogy a Kft. saját tevékenysége körében keletkezett selejtezett anyagok kerültek megsemmisítésre, de másnak, annak birtokosától átvett anyagok.

A vádbeli cselekmény – miután nem másról átvett anyagokról volt szó – nem minősül hulladékkezelői tevékenységnek, tehát nem tényállásszerű.

Amennyiben az első fokú bíróság hibás jogszabály értelmezését elfogadnánk, az ott kifejtett logikai következtetéseket követve eljuthatnánk odáig, hogy a saját háztartásunkban keletkezett és szükségtelessé vált anyagok elégetése a saját kazánunkban – bűncselekményt valósítana meg.

c) Szükséges továbbá a „hulladék” Btk. szerinti fogalmának tisztázása is. A tényállás értelmező rendelkezése ugyanis szűkíti a Hgt.-ben meghatározott hulladék fogalmát, amikor azt „alkalmasságban” jelöli meg.

Az első fokú bíróság az alkalmasság kérdésében kizárólag az igazságügyi környezetvédelmi szakértő véleményére alapozva foglalt állást, figyelmen kívül hagyva a

bizonyítási eljárás során két védői indítványt is, amely legalább is megkérdőjelezte a tényállásszerűséghez szükséges „alkalmasság” kérdését.

A nyomozati szakban kirendelt informatikus szakértő segítségével rögzítésre kerültek az égetőmű vezérlését végző számítógépen tárolt összes adatok. A szakértő 6 db CD lemezen tárolta a vádbeli időszakra vonatkozó működési paramétereket, többek között a *füstgáz kibocsátási értékeket is*.

Annak ellenére, hogy a mért értékeket rögzítő CD adattárolók a szakértő rendelkezésre álltak, azokat nem vizsgálta, a tényleges füstgáz kibocsátási értékek figyelmen kívül hagyásával foglalt állást abban a kérdésben, hogy a vádbeli cselekmény alkalmas volt a tényállásszerűséghez megkívánt *veszélyeztetésre*.

Nem oldotta fel az első fokú bíróság a kirendelt és a vádlott által felkért szakértő okirati bizonyítéknak minősülő szakvéleményében mutatkozó ellentmondást sem.

A felkért szakértő is leszögezte, hogy a Hgt.-ben megfogalmazott hulladék definíció eltér annak Btk.-beli fogalmától, mert csak azok tartoznak a büntető törvény hatálya alá, amelyek alkalmasak az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő, vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének – összefoglalva a környezet –veszélyeztetésére.

Kifejtette azon álláspontját, hogy a környezetveszélyeztetés és a környezetkárosodás nem azonos fogalmak. A környezetveszélyeztetés csak a környezetkárosodás lehetősége, amely a környezet olyan használatát jelenti, amelyeknél a felhasznált vagy előállított anyagok vagy energia tulajdonságai következtében káros környezeti hatások léphetnek fel, és ezek megfelelő védelmi, biztonsági intézkedések elmulasztása miatt be is következhetnek. Jelen ügyben környezetveszélyeztetés nem történt, károsanyag kibocsátás a megengedett határértékeket nem lépte túl, így a vádbeli hulladéklista nem vonható a Btk. által megfogalmazott hulladék fogalma alá.

Védői álláspont szerint helyes jogi következtetések csak akkor vonhatóak le a vádlott bűnösségére vonatkozóan, ha A-ról B-re, B-ről C-re lépve építjük fel a logikai láncot, melynek végkövetkeztetése lehet a büntetőjogi felelősség megállapítása. Amennyiben ez a sorrend felborul, illetve valamely részkérdés vizsgálata kimarad, úgy az helytelen végkövetkeztetést eredményez.

A megyei bíróság az első fokú bíróság ítéletét megváltoztatta, de csak a büntetés kiszabása körében, a pénzbüntetés kiszabására és annak esetleges átváltoztatására vonatkozó rendelkezéseit mellőzte. A vádlottat 2 évi próbára bocsátotta.

V. Kérdések / válaszok

A fent tárgyalt jogesetben a nyomozásra alig egy hónappal az új törvényi szabályozás hatálybalépését követően került sor. A jogalkalmazói bizonytalanság jól érzékelhető volt, amely véleményre nem csak a konkrét ügyben nyert tapasztalatok adnak alapot. Statisztikai adatok közlésén keresztül megfogalmazott „problémafelvetés” már viszonylag korán megfogalmazódik jogalkalmazók részéről is.

„Megállapítottuk, hogy általában a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése miatt induló büntetőügyekben kerül sor nagy számban a feljelentés elutasítására és a nyomozás megszüntetésére, azért mert a cselekmény nem bűncselekmény. A büntetőeljárás

legtöbbször a Btk.281/A §(1) bekezdés a) pontja szerint minősülő büntett megalapozott gyanúja miatt, és tipikus elkövetési magatartás az illegális hulladék-elhelyezés volt.”⁴

A bírói gyakorlat kialakulását nyilvánvalóan nagyban akadályozza az eljárások viszonylag alacsony száma. Jól mutatja ezt a tényt az a körülmény is, hogy hulladék-gazdálkodás rendjének megsértése miatt elsősorban a jogellenes hulladéklerakás miatt indul eljárás, jelent meg eseti döntés, de gyakorlatilag nem jelent meg a Btk. 281/A § (1) b) pontja szerinti hulladékkezelési szabályok megszegésével elkövetett bűncselekményre vonatkozó eseti döntés.

A helyes joggyakorlat kialakulásának egyik feltétele lehet, hogy a jogalkalmazó rendelkezzen olyan környezetvédelmi jogi ismeretekkel, amelyek feltételezik a büntetőjogi keretdiszpozíciókat kitöltő háttérnormák pontosabb ismeretét is.

Csak így érhető el az, hogy a büntetőjog eszközei beilleszkedjenek a környezetvédelem „eszköztárába.” Ott azonban álláspontunk szerint csak végső esetben, közigazgatási, polgári jogi, szabálysértési szankciók alkalmazását követően lehet helye. Összegezve: álláspontom szerint a környezet védelmének büntetőjogi eszközei nem lettek és nem is lehetnek a „baj” mindenre jó orvosságai, de a jogbiztonság hosszú távon hozzájárulhat a környezetbiztonság megerősödéséhez.

---

⁴DUNAVÖLGYI SZILVESZTER – TILKI KATALIN: *Eljárási akadályok két környezetkárosító deliktumnál*. In.: VIRÁG GYÖRGY (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok* 45. Budapest, 2008. 259–281. p.

JUDIT FARAGÓ-M.

THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT WITH MEANS OF
CRIMINAL LAW?

SEARCH OF THE ANSWER IN CONNECTION WITH A LEGAL CASE

(Summary)

My choice of subject was influenced to a great extent by the fact that as a practising lawyer I had an opportunity as a defence counsel to be involved in a case in which a number of other joining jurisdiction, the cognition of legal material turned into necessary apart from the criminal law and becoming absorbed more and more questions occurred to me – not only as a practising lawyer but as an educator and a man feeling responsible for his environment.

Although the final judgement has already been passed, the earlier raised questions are returning in this case since the protection of the environment is one of the most current and maybe the most urgent tasks in our everyday lives.

Despite all these I have been convinced that the currently regulated delicts in the Penal Code may be only the final means of the problem solving but by no means they may undertake more.

The questions have not always been answered but according to my hopes the reader is inspired to think.